

րէն թարգմանութիւնը, կատարուած Հայերէնէ. եւ դիմած էին Վ. Կարբելովի Հայ-թայթելու իրենց թարգմանութիւն մը: Կարբելով տուաւ ուսերէն թարգմանութիւն մը, որմէ թարգմանեց Գ. Ն. Բոնովէչ զերմաներէնը եւ հրատարակեց (1904):

Յունարէն սկզբնագիրը տակաւին չէր յայտնուած. բայց Հայրազաններ շուտով անդրադարձան (1911), թէ Ս. Իրենէոսի ընծայուած Յակոբի օրհնութեանց Մեկնութիւնը Հիպոլիտոսին է: Այս սխալ վերագրումը շատ հին է. այս անունով ծանօթ եղած են Հիպոլիտոսի Մեկնութիւնը, արդէն Զ. դարու առաջին կէսին, Պրոկոպիոս Գաղացոյ, որ կոչում մ'ալ ունի Մովսիսի օրհնութիւններու Մեկնութեանէն, որուն յունարէնը զեռ չէ գտնուած:

L. Mariès, որ հետամուտ եղած էր վերհանելու Հայերէն թարգմանութիւնը, փութացած էր գրքոյկով մը տալ իրեն ծանօթ երկու ձեռագիրներու նկարագրութիւնը (L. Mariès, Hippolyte de Rome, sur les Benedictions d'Isaac, de Jacob et de Moïse. Paris 1935).

Այս ձեռագիրներն են. 1. Վենետիկի Միքիթարեանց թ. 352, գրուած Գրիգոր գրչէ Հաղբատի վանքը. «յեպիսկոպիտութեան տեան Բարսղի հռչակաւոր ուխտիս Հաղբատայ», հաւանօրէն 1180էն քիչ յառաջ կամ ետքը: 2. Երուսաղէմի թ. 347, գրուած ԺԲ. ԺԳ. դարուն: Իրեն անձանօթ մնացած է երրորդ մը նոյն մատենադարանի թ. 1164 ձեռագրին մէջ:

Այժմ երեք գիտուններ, M. Beriere, L. Mariès եւ B.-Ch. Mercier կը հրատարակեն երեք ընագիրներն ալ խղճամբ ու սուսնասիրութեամբ, հանդերձ Ֆրանսերէն թարգմանութեամբ: Առաջինը հոգացած է յունարէն սկզբնագրի հրատարակութիւնը. երկրորդը Հայերէն ընագրի վերակազմութիւնն է թարգմանութիւնը. երրորդը վրացերէն թարգմանութեան ընագիրը եւ համեմատութիւնը Հայերէնի հետ (էջ 2—199):

Հայերէն թարգմանութեան ժամանակի մասին խօսք չէ եղած. կը թուի ինձ, թէ թարգմանիչը Երուսաղէմեան Դպրոցի կը պատկանի, կատարած իր թարգմանութիւնը Ե. դարու վերջին քառորդին, յամենայն զէպս 580էն յառաջ, վասն զի չի վերաբերիր զատական շրջանին եւ ոչ ալ ծանօթ է յունարէն Դպրոցի նորակերտ բառերու եւ մասնիկներու: Ան վարժ թարգմանիչ չէ. չէ նաեւ քաջալարժ աշակերտ սուրբգրեանկան ուսմանց եւ մայրենի լեզուին:

Իր յետնութիւնը կը մատնեն աղօթեմ, անպակասելի, անչարչարելի, պատասխանեմ: Լեզուին անվարժութեան յայտարարներ են անլսութիւն (165), բարեբազոյն (68, 161), գործօնք (179), երախտայեպ որթու (173), եղջերել (167), երկնական (3, 179), երկրական (197), ծովեզերական (179), կերպարանագրեմ (173), մեծարութիւն (195), յիսպապեմ (37), տեսանակ (9, 203. անգամ մը՝ Վարք եւ վկայար. Սրբոց, Բ. 453), նոր բառ է ստարան (55, 59, 71, στρωμνή, couverture de lit, 203) փորձարան (93, 95) եւ այլն:

Վրացերէն թարգմանութիւնը պահուած է Ժ. դարու ձեռագրի մէջ, ուստի կանուխ ժամանակ մը պէտք է ենթադրել թարգմանութեան ժամանակը: Թարգմանութիւնս ծառայած է Հայ ընագրին վերականգնումի համար իրրեւ երրորդ ձեռագիր:

Ամէն ինձամբ տարուած է թէ ընագիրներու գիտական հրատարակութեան եւ անսխալ տպագրութեան համար: Տեղիքս «Եւ Երեմիայի յառաջ < քան > ինձ ստեղծանել զքեզ յորովայնի գիտեմ զքեզ». պիտի սիրէի պահուած տեսնել առանց յաւերածի, իրրեւ բառական թարգմանութիւն յոյնի. Ս. Գրքի թարգմանիչը Հայացոցցած է տեղիքս (Երեմիա, Ա. 5) «մինչչեւ ստեղծեալ էիր յարգանդի գիտեմ զքեզ»:

Բնագրին մէջ պէտք է ուղղուէր Եսաի = Եսայի. Յուդայ = Յուդա (9), Երեմիայ = Երեմիա (185): Իսկ աչքէ փախած վրիպակներ են «զըն դէմն = զընդդէմն (53), իզկ = իսկ (87), արա = արար (183), գտեալ = գտեալ (183). որ կար է = որ կարէ (191):

Ամէն յարգանք աշխատասէր վաստակաւորներուն, որոնք ձեռն ի ձեռն տուած կը դնեն գիտնոց սեղանի վրայ բարձրագոյն ուսումնասիրուած ընագիր մը, որ օրինակելի է:

Հ. Ն. ԱԿԻՆՅԱՆ

Ն Ո Ր Հ Ր Ա Տ Ա Ր Ա Կ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն Ն Ե Ր
(Ուղարկուած Խմբագրութեանը):

- Տապաղեան Յարութիւն, Սասունցի-Դաւիթ (Վասպուրականի գաւառաբարբառով): Փարիզ 1954, 8°, էջ 77:
- Մաղկաձոր: Փարիզ 1946, 8°, էջ 127: (H. Dabaghian, 30, Rue de Treviso, Paris 9e.)
- Տարեան Ա. եւ Բ. Թեւեան, Շուշիկին կաղանդը. մանկական բիէս. 2 արար եւ 1 պատկեր: Իսթանպուլ 1954, 8°, էջ 20:
- Տարեան Վահրամ, Հետաքրքրական նօթեր: Պոսթըն 1954, 8°, էջ 638: (Miss A. Dadrian, 1870b Greenlawn, Detroit 21, Michigan, U. S. A.)
- Տարագնեան Աւետիս վրդայ. Սրբազան թատերագութիւնք Գ.: Մեծն Տրդատ եւ Ս. Գր. Լուսաւորիչք: Ութը արար: Մարգր. Լուսաւորիչ, 1953: 8°, էջ 37: Գինն՝ 100 Ֆր.:
- Տեմիրիպաշեան Եղիա, Արձակ էջեր, Նախնային, Գերթումներ: Փարիզ 1955, 8°, էջ 471: [«Հայ գրողներու բարեկամներ» մատենաշար 18:] (Librairie M. Barsamian, 46, Rue Richter, Paris, 9e.)
- Տէր-Ղազարեան Հ. Եփրեմ, Դէպք աղբիւրը լոյսին (տիեզերքի առեղծուածը): Վենետիկ 1953, 8°, էջ 231:
- Տէր Միհայեան Ա., Գիր եւ երգիծանք: Ա. հատոր, 1950, էջ 176. Բ. հատոր, 1951, էջ 175: Իտալիայում, 8°: Գինն՝ 250 + 300 ղր.:
- Տէր Միհայեան Ա., Կէս Գիւրէն ետք: Սթանպուլ, 1952, 8°, էջ 174: Գինն՝ 300 ղր.:
- Վերջին ժամագրութիւն: Եօթներորդ սեռի: Իսթանպուլ, տպ. Herman, 1954, 8°, էջ 174: Գինն՝ 350 ղր.:
- Այսպէս անցան օրերը. հասարակական, գրական եւ երգիծական: Ութերորդ սեռի: Իսթանպուլ 1955, 8°, էջ 175: Գինն՝ 350 ղրուլ: [Դիմել՝ Galata Yükses Kaldırım No. 75]:
- Տէր-Յակոբեան Զգօն Մ. Վրդ., Սէր եւ ամուսնութիւն: Առաջնորդ ընտանեկան երջանկութեան: Վենետիկ 1954, 8°, էջ 112:
- Տէր Միքայէլեան Նազեմի, Վարդենիք (1947—1950): Փարիզ, տպ. Տէր-Յակոբեան, 1950, 8°, էջ 160:
- Տէր-Յովհաննիսեանց Սահակ Մ. Վ., Օրացոյց 1951: Էջմիածին, 8° փոքրագիր, էջ 271: Գինն՝ 15 ռ.:
- Տէրտէրեան Բժ. Իսահակ, Ուխտաւորներ: Բ. հար. Թեհրան, տպ. Մողերն, 1953: 8°, էջ 408: Գինն՝ 100 ռիալ, 2 տորար:
- Փակ դռան յետեւ (էջեր բժշկի օրագրից): Հատոր Ա. 1952, էջ 552, Թեհրան, Հատոր Բ. 1953, էջ 472, Թեհրան:

- Տէրտէրեան Բժ. Ի., Եղբր քո բժշկը. Թեհրան, 1954, էջ 619:
- Տէրտէրեան Եղիշէ Վրդ., Ակամայ անդրադարձութիւնը: Երուսաղէմ 1950, 8°, էջ 42:
- Տէր-Օհանեան Ս., 1. Աղուէսի ողբը, էջ 8: 2. Մկան հարսանիք, էջ 16: 3. Նոր տարի, էջ 12: 4. Շունը, կատուն եւ Մուկը, էջ 16: 5. Սմբատ Բագրատունի, էջ 14: Հրատ. «Նոր Աղբիւր» շարքին մէջ, Թեհրան, 1945—1946:
- Տէր Օհանեան Ա., Մայրենի լեզու: Բ. տարի: Գ. տարի: Թեհրան, տպ. Գուտեմերեզ, 1945: 8°, էջ 62 + 80:
- Տէրունի Յակոբ, Կեանքը ինչպէս որ է: Թեհրան 1953, 8°, էջ 153:
- Տէովէթեան Սարգիս Խ., Յուշեր Շապին Գարահիսարէն: Փարիզ 1954, 8°, էջ 231: Գինն՝ 2 տոր.: (S. Devletian, 54 Ave. Simon Bolivar, Paris, 19e.)
- «Տիգրան Երկաթ» Հայ մշակ. միութիւն: Ոսկեմատեան յիշատակարան. 1902—1952: Աղեքսանդրիա 1953, 8° մեծագիր, էջ 160:
- Տիրարեան Ռ. — Ֆսքրքեան Ա., Նոր Այրբեհարան: Ա. գիրք. Մանկապարտեղի կոկոն դասարանին համար: Բ. գիրք. Մանկապարտեղի ծաղիկ դասարանին համար: Հայէպ, տպ. Ոսկեմատ, 1952, 8°, էջ 56 + 93: Librairie Bogharian, B. P. 285, Alep.
- Տրդատեան Ա., Առաջնորդ թուարանութեան: Ա. դասարան: Գահիրէ, տպ. Նոր-Աստղ, 8°, էջ 31: Գինն՝ 12 Ե. դ.:
- Փայլակեան Աղիէ Բն., Եկեղեցական պատմութիւն Հայոց: Փարիզ, տպ. Արաքս, 1953, 8°, էջ 477: Հասցէ՝ 19 Rue de la Chevette, 3a Barre (S. O.), France.
- Հայ եկեղեցոյ գերբ ազգային կեանքին մէջ: Փարիզ [1953], 12°, էջ 55:
- Փանոսեան Սմբատ, Որ մրրկաւ էին դատուած (վէպ): Պէյրութ, Հրատ. Անի ամսագրի, 1953, 8°, էջ 320: Գինն՝ 500 Լ. դ. հ. հ., Արտասահման՝ 2 տորար: Ani. P. O. Box 1239, Beyrouth, Liban.)
- Փաշիեան Ս. Յ., 265 ազգեցիկ վկայութիւններ: «Մարանաթայ»-էն հաւաքեց եւ դատարան — Հայէպ, տպ. Մարանասաւորեց — Հայէպ, տպ. Մարանասաւորեց, [1951], 8°, էջ 56: Գինն՝ 50 սէնթ:
- Ֆէնի Բրոզայի: (Կոյր երգահանը). 1820—1915: Հայէպ, տպ. Մարանաթայ, 1952, 8° փոքրագիր, էջ 41: Գինն՝ 50 դ. հ. հ.: Հասցէ՝ Maranata, P. O. Box 303, Aleppo, Syria.